

**GÖÇMEN FOLKLORU BAĞLAMINDA BAŞHÜYÜK'E (KONYA)
YERLEŞEN KARAÇAY-MALKAR TÜRKLERİ ÜZERİNE BİR
DEĞERLENDİRME***
**AN EVALUATION IN THE CONTEX OF MIGRANT FOLKLORE ON
KARACHAY-MALKAR TURKS WHO SETTLED DOWN IN
BAŞHÜYÜK (KONYA)**

Nilgün AYDIN**

Öz

Tarih, pek çok milletin savaş, siyasi ve ekonomik durumlar, sürgün, doğal afetler gibi sebepler sonucunda gerçekleşen göçüne tanıklık etmiştir. Bazı toplumlar, kendi istekleri ile göç ederken; bazıları ise, göç etmek zorunda bırakılmışlardır. Göç etmek zorunda kalan toplumlardan biri de Karaçay-Malkar Türkleridir.

Makalede, Kuzey Kafkasya'da Elbruz (Mingi Tav) Dağı etrafında yaşayan ve 1905 yılında buradan göç ederek Konya'nın Sarayönü ilçesine bağlı Başhüyük Kasabası'na yerleşen Karaçay-Malkar Türklerinin göç serüveninin tarihsel arka planı ile Başhüyük'e yerleşmeleri hakkında bilgi verildikten sonra burada oluşturdukları kültürel ortam göçmen folkloru bağlamında ele alınmış ve geçiş dönemleri ile ilgili uygulamalar üzerinden bazı değerlendirmeler yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Göç, göçmen folkloru, Karaçay-Malkar Türkleri, Konya, Başhüyük

Abstract

History has witnessed many surges in migration due to war, excile, political or economic conditions or natural disasters. While some people choose to migrate, some others have been forced to do so, an example of which has been Karacay-Malkar Turks.

In this article, after giving information about the historical background of the migration adventure of the Karachay-Malkar Turks living around the Mountain Elbrus (Mingi Tav) in the Northern Caucasus who migrated from here in 1905 to settling in the town of Bashuyuk in Sarayonu county of Konya. In this context of immigrant folklore, the cultural environment they created here was given and some assesments were done through the practises related to transitional periods of life.

Keywords

Migration, migrant folklore, Karachay-Malkar Turks, Konya, Başhüyük

* Bu makale, *Avrasya Halklarının Tarihi-Kültürel Mirası Forumu* çerçevesinde Rusya Bilimler Akademisi tarafından 23.11.2014-29.11.2014 tarihleri arasında Moskova'da düzenlenen *Uluslararası Karaçay-Balkar Halkının Etnogenezi, Tarihi, Dil ve Kültürünün Oluşumu Sempozyumu'nda* sunulmuş, basılı olmayan bildiri metninin genişletilmiş şeklidir.

** Arş. Gör. Dr., Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Konya. e-posta: naydin@selcuk.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-4444-6461>

Gönderim Tarihi: 05.09.2019
Kabul Tarihi: 13.11.2019

GİRİŞ

En eski zamanlardan beri bilinen “göç” kavramı genel olarak “insan ve insan topluluklarının buldukları bölgelerden geçici veya sürekli olmak üzere başka bölgelere gitmeleri ve yerleşmeleri suretiyle meydana gelen ‘yer değiştirme hareketi’dir.” (Saydam 1997: 1). Bu yer değiştirme hareketi, gidilen yerin konumuna göre “iç” veya “dış”; kişi veya toplumun kendi arzu ve isteği dâhilinde olup olmama durumuna göre ise “serbest” veya “mecburi” göç olarak adlandırılır. Mecburi göç, “insanların buldukları bölgede yaşayabilmeleri için bulunması gereken asgari şartların ortadan kalkması hâlinde yapılan göç” (Saydam 1997: 1) türüdür.

Kendi arzusu dışında vatan bilinen coğrafyadan uzaklaşarak yeni yerlerin yurt edinilmesi durumu, birtakım sosyokültürel çatışmaların oluşumuna zemin hazırlar. Göç edilen bölge ile yerleşilen bölge arasındaki sosyokültürel yapı, coğrafi özellikler, hayat şartları gibi farklılaşan çeşitli etmenler, ilk etapta toplum bireyleri üzerinde yaşanacak ‘kültür şoku’na sebep olur. Bu ilk aşamadan sonra ise yeni girilen ortamı her yönüyle algılama ve anlamlandırma sürecinin akabinde bir de uyum ya da uyumsuzluk süreci ortaya çıkar. Göç eden topluluk beraberinde getirdiği kültürü yaşayıp yaşatmak ve belki de geldikleri yerdeki hayat şartlarını yakalamak isteyeceğinden ilk zamanlar yerli kültürle bu açılarından ‘çatışma ve gerilme’ olabilir. Yaşanan bu kültür şoku ve sonucunda bireyde veya toplumda oluşan boşluk durumundan ötürü göç eden birey veya toplum üyeleri kendi cemaatlerinin ya da kendine yakın kültüre sahip cemaatlerin yanında yaşamlarını sürdürürler (Emiroğlu-Aydın 2003: 537). Nitekim ülke genelinde kentlerdeki yerleşimlere bakıldığında, aynı bölgeden göç etmiş, aynı kültüre sahip insanların bir arada olma ve kültürlerini yaşatmak için kurdukları köy, ilçe ve il dernekleri bu temayülü açıklar mahiyettedir.

I. Göçmen Folkloru Kavramı, Karaçay-Malkar Türkleri ve Başhüyük

Girişte verilen bilgilerden hareketle göç, konu gereği “dış göç” ve “mecburi göç” odağında ele alınmış, dış göç sonucunda Başhüyük’e yerleşen Karaçay-Malkar Türklerinin taşıdıkları ‘folklorik metin’ ve ‘sözel tarih’ anlatıları şeklindeki unsurlar (Görkem 2006: 42) bu bağlamda değerlendirilmiştir.

Tahir Alangu’ya göre, göç eden kişilerin ilk anda yaşadıkları ‘çatışma ve gerilimler’, sonrasında onları ‘direnme ve kapanmaya’ iter. Yani göç edilen yerde yaşadıkları kültür şoku sonucunda bir anlamda kendi içlerine dönerek dışa kapalı bir ortam oluştururlar (1983: 238). Tüm bu süreçler düşünüldüğünde *göçmen folkloru*, göç eden unsurların yerleştikleri yerde, beraberlerinde getirdikleri sosyokültürel çevre, coğrafi şartlar gibi çeşitli etkenlere paralel değişim gösteren, yaşatmaya çalıştıkları kültürel unsurları kapsar. Bundan dolayı ‘folklorik metin’ ve ‘sözel tarih’ anlatılarının incelenmesi büyük önem arz etmektedir.

Göç edenlerin folklorik metinleri, “bu göç olayını yansıtan, eski yurtlarını özlemle tasvir eden türküler, eski yurt manzaralarını ve hayatını yücelten hikâyeler”den oluşmaktadır (Alangu 1983: 238). Başlangıçta daha yoğun olarak yaşayan bu türler, daha sonraki yıllarda kendi içinde uyum sürecini tamamladıktan sonra devam etmekle birlikte eskisi gibi etkin olamamaktadır. Zira bir göç sonucu gelen toplulukta birinci kuşakların duyduğu hissiyat, özlem, yaşanmışlık duygusu ve bunların sonucunda ortaya çıkan ürünlerin, beş altı kuşak sonra aynı yoğunlukta olmamasının veya icra bağlamlarının zayıflamış olmasının doğal bir durum olduğu düşünülmektedir. Çünkü burada artık iki katmanlı bir durum söz konusu

olmaktadır. Birincisi, göç eden bir kesimin olması ve uyum süreçleri; ikincisi ise, folklorun 'dinamik' yapısından ötürü tabiatı gereği bir değişim ve dönüşüm içinde olmasıdır. Bu açıdan göç eden kesim kendi ortamından kopup geldiği için hem kendine bir kültür ortamı oluşturmak ve kültürünü koruyup yaşatmak hem de bir şekilde bu değişim dönüşümden etkilenmek durumunda kalmaktadır.

Osmanlı döneminde Anadolu toprakları pek çok dış göçe kucak açmıştır. Kuzey Kafkasya'dan 1768-1774 Küçük Kaynarca Antlaşması'ndan sonra başlayıp 1905 yılına kadar süren göçlerde Karaçay-Malkar Türkleri de gelmiştir (Özkan 2002: 185). "1905 yılının Kasım ayında Kafkasya'nın Karaçay, Bashan, Köndelen, Çegem bölgelerinden Osmanlı devleti topraklarına göçe zorlanan Karaçay-Malkar muhacirleri, at sırtında uzun bir yolculuktan sonra Karadeniz kıyısına gelirler. Burada gemilere doldurulan Karaçaylılar Osmanlı devleti ile Rusya arasındaki anlaşmaya göre İstanbul'a gönderilirler. Onları iyi karşılayan Sultan İkinci Abdülhamit Karaçaylıları İstanbul çevresine yerleştirmek ister ve şimdiki Bebek sırtlarında arazi gösterir. Ancak kendilerinden önce Osmanlı devletine göç etmiş olan Kafkas muhacirlerinin tavsiyelerini dinleyerek Karaçaylılar İstanbul çevresinde iskân edilmeyi istemezler. Bunun üzerine tren yoluyla Ankara ve Konya'ya gönderilirler" (Tavkul 2004: 47). Mecburi göç sonucu Osmanlı topraklarına gelen Karaçay-Malkar Türklerinin -ilki 1885-1886 yıllarında ikincisi 1906-1910 yılları arasında olmak üzere- yerleştirildikleri yerler şunlardır: ¹ Eskişehir'in Belpınar, Yakapınar (Ertuğrul), Gökçeyayla (Kilisa), Yazılıkaya, Akhisar; Tokat'ın Arpacıkaraçay, Çilehane; Afyon'un Doğlat [Malkarlar]; Kayseri'nin Eğrisöğüt; Sivas'ın Emirler [Malkarlar] köyleri; Yalova'nın Çiftlikköy ilçesi ve Konya'nın Başhüyük ve Ankara'nın Yağlıpınar mahalleleri (Tavkul 1989: 193).

Başhüyük Mahallesi, Konya'ya bağlı Sarayönü ilçesinin 7 km kuzeydoğusunda yer almaktadır. Başhüyük'ü kuran ve hâlen ikamet eden halkın tamamı, Kuzey Kafkasya'dan 1905 yılında göç eden Karaçay-Malkar² Türklerinden oluşmaktadır. Karaçay-Malkar Türkleri Kafkasya'da Çerkeslerle komşu olarak yaşadıklarından ve aralarında kültürel olarak yakınlık bulunduğundan ötürü halk arasında yanlış olarak Kafkasya'dan göç edenlere verilen ortak isimle, "Çerkes" diye tanınmışlardır. 1908 yılında Sultan II. Abdulhamid'in iskân politikası neticesinde Başhüyük'e yerleşen bu halk, bir asırdan fazladır burada yaşamaktadır. Sultan II. Abdülhamid'in emri ve yardımlarıyla kurulduğu için *Ümran-ı Hamidiye* adını alan köye 1905 yılında 450 hane Karaçaylı yerleştirilmiştir. Cumhuriyetin ilanından sonra, yakınlarda bulunan bir höyüğün verdiği ilhamla, devlet yetkilileri tarafından bu köyün adı *Başhüyük* olarak değiştirilmiştir (Tavkul 2004: 47).

II. Göç, Sözel Tarih ve Folklorik Metin Ekseninde Başhüyük

"Sözel tarih, her ne kadar kişisel yaşam öykülerinin belgelenmesi olarak algılsa da folklor paradigmasında kolektif bilincin ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Göçler, iskân, tarihi olaylar vs. daha çok sözlü tarihin kapsamına alınmıştır." (Bayat 2009: 85-93). Çünkü "Toplumun hayatında yaşanmış ortak veya bireysel olaylar, bu olaylarda yaşananlar, kimi insanların başından geçenlerin tespiti, yaşanan çatışmaların arkada bıraktığı akisler, bunlara tanık olmuş sözel ortam anlatıcıları tarafından anlatılır ve birer belgeye dönüştürülür ise, o toplumun veya bireyin tarihi yazılırken yazılı belgelerin anlaşılmasında ve açıklanmasında önemli kaynak görevi görürler" (Yıldırım 2004: 141). Buradan hareketle Başhüyük'e nasıl yerleşildiği ile ilgili de yukarıda verilen tarihi bilginin yanı sıra Başhüyük'te derlenmiş bir rivayet şöyledir:

¹ 1943 yılındaki sürgünde gelen Karaçay-Malkar Türklerinden de bu yerlere gelerek yerleşenler olmuştur. Başhüyük'e 1950 yılında sekiz Malkar ailesinin geldiği bilinmektedir (KK4).

² Başhüyük'te yaşayan Malkar Türkleri sayıca çok az olmakla birlikte, burada yaşayanlar aralarında bir ayrım olmadığını vurgulamak için Karaçay-Malkar olarak anılmak istediklerini belirtmiş, derneklerinin adının da bu doğrultuda belirlendiğini aktarmışlardır (KK2, KK6).

“Karaçaylar İstanbul'a indiğinde II. Abdülhamid vezirini göndermiş bir bak diye. Vezir gitmiş. Bizimkiler Şam'a gitmek istiyoruz demişler. Orası kutsal topraklar diye... Sonra çok iyi insanlar, temiz, medeni, görgülü diye rapor gelince; dağdan gelen adamlar çölde yaşayamaz diye bunlara İstanbul ve çevresinde yerler göstermişler. Bizimkiler kabul etmemiş, akıllarında illa Şam'a gitmek var, ikna edilememişler bir türlü. Tren'e binip yola çıkmışlar. Tabii Konya'ya da haber göndermiş padişah, tren durmuş Konya valisi bunları bir şekilde kandırıp trenden indirmiş ve şimdiki Arablar Mahallesi'nde hanlara yerleştirmişler. Aradan bir süre geçince bizimkiler artık gidemeyeceklerini anlamış ve atlarla yerleşecek yer aramaya çıkmışlar. Şimdiki Başhüyük mevkiinde gelev otu diye bir ot bulmuşlar ve bu otun verimli topraklarda olacağını düşünerek buraya köy kurmaya karar vermişler. Bu durumu da bildirince Saray'dan mimarlar geliyor Başhüyük'ü kuruyorlar” (KK6).

Sözel tarih metinleri elbette tarih metni gibi kabul görmez.³ Fakat bu metinler sözlü gelenek ile yayılıp kuşaktan kuşağa geçtiğinden artık geçmişte yaşananlara tanıklık etmiş bir toplumun bakış açısı, algısı, inancı ve bir anlamda sosyokültürel düzlemde var olan türlü unsurları içeren bir ambar vazifesi görür. Şu an Şam'da da yaşayan Karaçay-Malkar Türklerinin varlığı düşünüldüğünde Başhüyük'teki soydaşlarının Şam'a gitme isteklerinin yanlış olduğunu düşünmek doğru olmayacaktır. Nitekim yukarıdaki rivayette, tarihi belgelerde yer almayan bazı bilgiler de bulunmaktadır.⁴

Başhüyük'te yaşayan Karaçay-Malkar Türkleri için düşünüldüğünde, rivayette de yer alan önce Şam'a gitme isteği, tarihi kaynaklarda ise Osmanlı topraklarına önceden yerleşmiş veya gelip görmüş kişilerin buranın Müslüman toprağı olmasından ötürü buraya göçü öğütlemesi önemli bir husustur. Diğer bir önemli husus ise, göç edilen coğrafyanın Türk toprağı olmasıdır. Türk ve Müslüman olan Karaçay-Malkarların Türk ve Müslüman bir toprağı gelmeleri onların açısından -lehçe ve kültürel farklılıklar olsa da- büyük önem arz etmektedir. Nitekim şu an Amerika'da yaşayan Karaçay-Malkarların kendi kültürlerine yabancılaşıp pek çok şeyi unuttukları veya Amerikan kültüründen etkilendikleri de bilinmektedir (Tabakçı 2009: 145).

Başhüyük'e bakıldığında adeta bir şehir gibi düzenli olduğu görülür. Mimarlar tarafından yerleşimi hilal şeklinde tasarlanmış Başhüyük'te, herkes bununla ilgili bilgi sahibi olup bu düzeni Türklerin savaş taktiğı olan “hilal taktiğı”ne bağlamaktadır (KK2).

“Göçlerin sebepleri ve biçimleri ne olursa olsun insan grupları ile eski yurt arasındaki ilişki, yapı olarak aynı özelliklere sahiptir. Arkada ecdâd hatıraları, mukaddes topraklar üzerinde yürüyüp yaşadıkları ve isimlendirdikleri, her şeyiyle paylaştıkları bir tabiat ortamı, belki bir daha geri dönemeyecekleri baba ocağı, yaşayış tarzlarını etkileyen, düşüncelerini şekillendiren, dünya görüşlerini belirleyen yurt kalmıştır.” (Yıldırım 1998: 139). Karadeniz kıyısında kendilerini İstanbul'a götürecek gemileri bekleyen Karaçay-Malkar Türklerinin çoğu burada tifo-karahumma gibi hastalıklar yüzünden hayatlarını kaybeder. Ve bu acı bekleyiş sırasında dillerden içinde umudu da barındıran ağıtlar yükselir.

*“İnşallah biz İstanbul'la keterbiz
İnşallah Kara tengizden öterbiz
Biz İstanbul'da zemzem kuyarbız kumganga
Biz İstanbul'da tüye soyarbız kurmanga”*

*“İnşallah biz İstanbul'a gideriz
İnşallah Karadeniz'den geçeriz
Biz İstanbul'da zemzem koyarız ibriğe
Biz İstanbul'da deve keseriz kurbanlığa”*

(Tavkul 2004: 255).

³ Sözel tarih metinlerinin özellikleri ve nasıl değerlendirilmesi gerektiği hakkında ayrıntılı bilgi için bk. (Yıldırım 2004: 131-154).

⁴ Söz konusu rivayet ile tarihî bilgileri kıyaslamak için bk. Tavkul (2012: 255-258).

Metinde artık bir an önce içinde bulunulan durumdan kurtulma isteği ve eğer sağ salim geçerlerse bunun için kurban kesecekleri, adak adadıkları görülmektedir. Ayrıca İstanbul'da ibriğe zemzem koymanın ise temsilen Müslüman bir muhite gidecek olmalarını vurgular mahiyette olduğu düşünülmektedir.

Başhüyük'ten 1992 yılında derlenmiş göçü anlatan başka bir ağıt ise şöyledir:

Karaçay Türkçesi

*"Oy ketip a barama ma ulla meşinalaga minip a
Vo kula tüzlerinde da karalıp
Kelinle da kızlar var manga cılaydıla harip
Tereze tüplerden a taralıp
Kelinle da kızla vay aytığız cılamasınla harip*

Vo meni va kibik caksız balağa

*Alman da dohturla da darman tapmaydı deydile aruv
Tüşmanla salgan a caraga
O Rus a dohturla da darman tapmaydı deydile aruv
Tüşmanla salgan a caraga*

*Vo honşuma tiyrem marva aytıp a carlı
Vo meni sütge iyelle
Izımdan da kararga kişim bolmayın a harip
Vayra sabiy sallarımı da tüyelle
Artımdan da kararga da kişim bolmayın a harip
Vayra sabiy sallarımı da tüyelle
O Türkiye'de da egeçlerim a karnaşlarım
Voy manga va kara kiyelle
Vo rira da rirav rira vay rarira vay rarira rirada vay
rarira*

*Vuv sol kolum a vurulğant
Manga ol va işgok atadı
Canımdan a süygen a bağılı tengim a harip
Katımda vurulup a catadı*

*Canımdan a süygen a bağılı tengim a aruv
Katımda vurulup a catadı
Vo Türkiye'de da egeçlerin karnaşların
Voy can çaçlarını da tartadı*

*Vo rira da rirav rira vay rarira vay rarira rirada vay
rarira*

*Vo seni billa da gezgen a ama Ukrayna'da tüzlede
Vo seni va kibik a aruv körmegenem harip
Vayra Allah caratgan a canlada
Seni va kibik a adam körmegenem harip
Vayra Allah caratgan a canla da..."
(Demirpolat 1992)*

Türkiye Türkçesi

*"Oy gidip varıyorum işte büyük makinalara binip
Ah ova düzlüklerinde de kara kara düşünüp
Gelinler de kızlar da bana ağlıyorlar garip
Pencere kenarlarında da acıyıp
Gelinler de kızlar vay söyleyin ağlamasınlar garip*

Ah benim gibi kadersiz çocuğa

*Alman doktorlar da ilaç bulmuyor diyorlar güzel
Düşmanların koyduğu yaraya
O Rus doktorlar da ilaç bulmuyor diyorlar güzel
Düşmanların koyduğu yaraya*

*Ah konum komşum güzel söyleyip ey zavallı
Ah beni de hizmete gönderiyorlar
Arkamdan da bakmaya kimsem olmadan ey garip
Vay çocuk vücudumu da dövüyorlar
Arkamdan da bakmaya kimsem olmadan ey garip
Vay çocuk vücudumu da dövüyorlar
Ah Türkiye'de de kız kardeşlerim ve erkek kardeşlerim
Vay bana da kara giyiyorlar
Vo rira da rirav rira vay rarira vay rarira rirada vay
rarira*

*Vay sol kolum da vuruldu
Karşıdaki düşmanım tüfek atıyor
Canımdan da sevdiğim kıymetli dengim ey garip
Yanı başımda vurulup da yatıyor*

*Canımdan da sevdiğim kıymetli dengim ey güzel
Yanı başımda vurulup da yatıyor
Ah Türkiye'de de kız kardeşlerin ve erkek kardeşlerin
Vay yan saçlarını da yoluyorlar*

*Vo rira da rirav rira vay rarira vay rarira rirada vay
rarira*

*Ah seninle gezdiğimiz işte Ukrayna'da ovalarda
Ah senin gibi güzel görmemiştim garip
Vayra Allah'ın yarattığı da insanlarda
Senin gibi adam görmemiştim garip
Vayra Allah'ın yarattığı da insanlarda..."
(Demirpolat 1992)*

Göçün insan hafızasında bıraktığı etkinin yanında bu folklorik metin üzerinden tarihte yaşanmış hadiselerin ipuçları da görülebilmektedir. Türkülerin yanı sıra kuşaktan kuşağa anlatılan göç hikâyeleri, anılar, toplumsal belleği canlı tutmaktadır. Aslında bilinçli olmadan toplumsal belleği canlı tutan mekanizma, aynı zamanda kültürel hayatın, geleneklerin yaşatılmasını da mümkün kılan bir ortam hazırlamaktadır. Bir anlamda kültürel bellekle paralel ve onu besleyici bir işleve sahip olmaktadır. Bunun -toplumsal ve kültürel belleğin⁵-yansımaları inanışlarda, ritüellerde, danslarda, toylarda, gelenek ve göreneklerde, sözel edebiyat ürünlerinde, geçiş dönemlerinde, kimi törenlerde yapılan uygulamalarda hâsılı bir toplumun folklorunda görülebilmektedir. Bu itibarla çalışma Başhüyük'te daha önceden yapılmış ve tarafımızca da yapılan araştırmalar sonucunda elde edilen verilerin salt yansıtılması şeklinde değil, değişen ve değişmeyen unsurların folklorun dinamik yapısı içinde değerlendirilmesine yönelik olarak hazırlanmıştır.

Başhüyük'e yerleşen Karaçay-Malkar Türkleri, uzunca bir müddet kapalı toplum özelliği göstermiştir. Şu an mahalle olan bu yerin tüm sakinleri hâlâ Karaçay-Malkarlardır. Fakat hayat şartları, iş sahası, eğitim gibi faktörler onları Başhüyük'ün dışına çıkmaya mecbur bırakmıştır. Eğitim için başka şehirlere giden öğrenciler, iş için şehir merkezine yerleşen aileler kültürel etkileşimin kapılarını aralamıştır. Güzün okulların açılması ve sonrasında kış mevsiminin gelmesiyle sakinlerin çoğu yaylak-kışlak şeklinde bir yaşam tarzına sahip olmuştur. Düğün, cenaze, toy gibi törenler ise hiçbir şart gözetmeksizin bir araya gelmeyi sağlayan bir işleve sahiptir.

III. Başhüyük'e Dair Bazı Tespitler

Kafkasya'dan ayrılarak yurt edindikleri Türkiye'de aradan 114 yıl geçmesine rağmen kültürlerini canlı bir şekilde yaşatan Başhüyük'lülerin zamanın getirilerine ayak uydurdukları görülmektedir. Her ne kadar hayıflansalar da onlar da eskiden uygulanan bazı geleneklerin, âdetlerin, hayat şartları, çağın ilerlemesi, sosyo-ekonomik vs. sebepler yüzünden değişmiş olmasını ya da ortadan kalkmasını anlayışla karşılamaktadırlar. Çünkü artık çoğu aileler Başhüyük'te değil şehir merkezlerinde yaşadığından, tüm kültürlerde olduğu gibi eskiyle mukayese edildiğinde kültürün canlı olarak yaşadığı bir ortamda doğup büyüyen nesillerin aynı oranda kültürlerine âşına olmaları beklenmemektedir. Orta kuşak nesil bu durumun farkında olmakla birlikte onların, özellikle şehirde büyüyen çocukların ana dilleri olan Karaçay Türkçesini iyi bilmemelerinin en büyük sorun olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Çünkü dil "kültürün yarattığı anlamların ve kavramların koruyucu biçim ambarıdır" (Yıldırım 1998: 135) ve halk da dil olmazsa kültürün birkaç kuşak öteye taşınmasının mümkün olmadığını bilincindedir. Başhüyük'e gitmeden evvel yapılan araştırmalar, elde bulunan 1982 ve 1992 yıllarında derlenmiş metinler ile 2014'te tarafımızca Başhüyük'te yapılan derleme ve mülakatlar ve sonrasındaki katımlı gözlemler sonucunda tespit edilen hususlar şunlardır:

Araştırmanın yapıldığı zaman Eylül ayı olmasından ötürü okulların açılması, şehir merkezinde veya başka şehirde çalışanların evlerine dönmesi sebebiyle nüfusun azlığı fark edilmiştir. Fakat tesadüf edilen bir cenaze töreni vesilesiyle şehir merkezinde yaşayanların

⁵ "Toplumsal bellek iki tarzda işler: 1) Kökeni göz önünde tutan, kökensele hatırlama tarzında; 2) kişinin özel deneyimleri yani "yakın geçmiş"ni, göz önünde tutan biyografi tarzında. Kökensele hatırlama -yazı kültürüne sahip olmayan toplumlarda da- dilde ya da dil dışı araçlarla yaptığı nesneleştirme olan her türlü simgeye başvurur: hatırlama tekniği içermeleriyle, yani hatırlamayı kimi destekleyici yönleriyle "memoria" kavramı altında toplayabileceğimiz bu simgeler arasında törenler, danslar, anlatılar, desenler, giysi, takı, dövmeler, yollar, resimler, mekânlar ve benzeri öğeler sayılabilir. (.....) Kültürel bellek için gerçek değil hatırlanan tarih önemlidir. Hatta kültürel bellekte gerçek tarihin, hatırlanana tarihe ve ardından efsaneye dönüştüğü söylenebilir" (Assman 2001:55-56).

hemen çoğu Başhüyük'e gelmiştir. Burada yapılan ilk tespit, bir arada olamamanın kültür ortamını yaşamaya engel teşkil ettiği düşüncesine karşılık, doğum, evlenme, ölüm gibi geçiş dönemlerinin toplumu bir arada tutan işlevinin geçerliliğini koruduğudur. Aslında Başhüyük'te yaşayan Karaçay-Malkarlar bu törenlerde yer alarak birlik ve beraberliklerini göstermekte, kültürlerini koruma ve devamlılığını sağlama işlevini yerine getirmektedirler. Bu bağlamda, Başhüyük'te folklorun, geleneğe dayalı çoğu pratikte, halk dansları, törensel uygulamalarda devamlılığını canlı bir şekilde korurken; kimi "sözel edebiyat" ürünlerinin, halk mutfağının, giyim kuşam âdetlerinin bundan 20-30 yıl öncesine göre oldukça zayıfladığı söylenebilir. Mahalle sakinlerinden yaşları 30 ila 65 arasında olan kaynak şahıslarla yapılan görüşmeler sonucunda şahısların bir tekerlemeye, masala, ninniye başlayıp unuttukları, bir müddet düşünerek tamamlamaya çalıştıkları, yaşı genç olanların bazı atasözlerini tamamlayamayıp büyüklerine sorduğu yahut "bunların aynısı internette var"(KK5, KK3, KK2) diyerek bazen yarım bıraktıkları görülmüştür. Bununla birlikte fıkra, bilmece mâni gibi diğer halk edebiyatı ürünleri ile Kafkasya'ya ve Başhüyük'e yerleşime dair hikâye ve anekdotların canlılığını koruduğu tespit edilmiştir.

Konunun kapsamının geniş olmasından ötürü yukarıda zikredilen tüm hususlar ayrı ayrı örneklendirilmemiştir; geçiş dönemleri, bazı gelenek ve folklorik ürünlerin kısaca değerlendirilmesinden sonra Başhüyük'te yaşayan kültür ortamının devamlılığı ve canlandırılması adına yapılan faaliyetlere değinilmiştir.

III.I. Geçiş Dönemleri ile İlgili Tespitler

Doğum:

Başhüyük Karaçay-Malkarları, doğumla ilgili âdetlerin uygulanmasına önem göstermektedir. Kaynak kişilerin aktardığına göre doğumla ilgili pek çok âdet aynı şekilde uygulanmaya devam etmekle birlikte bazı âdetler ya form değiştirmiş ya da uygulanmaz olmuştur (KK2, KK3, KK5).

Doğum öncesinde, gelin hamile kaldığında ilk etapta aile büyüklerine haber verilmemektedir. "Kız cönger" (kızın yengesi) ve "giççe gelin"(süleledeki en küçük gelin) durumu gelinin kayınvalidesi ve annesine bildirmekte ve müjdeli haber kaşılığında para, başörtüsü, elbiselik kumaş gibi hediyeler almaktadır. Haberi alan kaynana ise durumu gerekli gördüğü aile bireylerine, yakın akrabalara ve samimi olduğu komşularına uygun bir dille aktarmaktadır (Solmaz 2018: 508). Çocuk doğduktan sonra ailesi tarafından yakınlarının davet edilmesiyle uygulanan yeni doğan bebeğin özel bir tören, eğlence ile beşiğe yatırılması âdeti "beşiğ bölegen"; dış çıkardığında yapılan "tis cırna"; ilk yaş günü "cıl gırçın" âdetleri hâlâ devam etmektedir. Bununla birlikte kaynak kişilerin aktardığına göre beşiğ bölegen esnasında gençlerin oynadığı "börk takgan" oyunu ile çocuğun ilk saç kesiminden sonra "hıçın" yapıp eşe dosta dağıtılması âdeti ise artık görülmez olmuştur. Beşiğ bölegende eskiden kurban kesilirken bu uygulama şimdilerde tercihe ve ekonomik duruma göre yapılmaktadır. Ayrıca Türk mitolojisinde "al karısı, al bastı" diye bilinen ve lohusa kadına musallat olduğu düşünülen, Karaçay-Malkar Türklerinde ise "aymastı" olarak adlandırılan doğa üstü yaratığın lohusa kadına zarar vermemesi için kız erkek tüm gençlerin on on beş gün boyunca her gün lohusa kadının yanına gidip sabahlara kadar oturup düğün yapmaları şimdilerde kaybolmuş durumdadır. Bu âdetin adı "ıstım saklama, ıstım bekleme" olup kadını ve bebeği öldüren bir de "obur" adlı bir varlığın olduğuna inanılmaktadır (KK4). 'Oburdan ıstım saklamak' olarak geçen bu süreçte gençlerin düğün yapmalarının sebebinin kötü ruhları korkutup kaçırma olduğu düşünülmektedir. Günümüzde bu âdet de eskisi gibi uygulanmamakta, bu işi belli bir müddet hane halkından kimseler yapmaktadır.

Evlenme:

Başhüyük'te evlenme ve düğün ile ilgili gelenekler devam etmekle birlikte son yıllarda bazı uygulamalarda değişiklikler meydana gelmiştir. Karaçay-Malkarlarda kesinlikle akraba evliliği yapılmamaktadır. Önceleri yedi kuşak öteye kadar hiçbir şekilde akrabalık bağının bulunmaması gerekirken, bu durumun şimdilerde üç kuşak öncesine kadar indiği belirtilmiştir (KK4, KK2). Bu ve başka kültürel farklılıklardan ötürü Başhüyükçüler dışarıdan kız alıp vermemiş ve dışı kapalı bir yaşam tarzı benimsedikleri için de dil ve kültürlerini uzun yıllar canlı tutmayı başarmışlardır (Tavkul 2004: 49).

Kız ve erkek evlenmeye karar verdikten sonra erkek tarafının yanlarında hatırlı biri ile "keleş" (dünürücü) gitmesi, "söz tavushan" (söz kesimi)da kız ve erkeğin bulunmaması, erkeğin düğün bitene kadar kızın yakın akrabalarına görünmemesi, onları gördüğü yerde kaçması, düğün öncesi ve sonrasında "boluş üy"de (*boluş evinde*) saklanması âdetleri aynı şekilde devam etmektedir. Yine gelin alayının bayrakla gelerek kızı alması, orada kız tarafından kişilerce damadın yakınlarına ceza verilmesi uygulaması devam etmektedir. Önceleri verilen cezalardan; ayaklardan tavana asma, iğne batırma, tekerlek üzerinde döndürme, temsili diş çekmeden sadece berberin tıraş etme cezası uygulanmaktadır. Gelin alayının gelerek gelinin evden alınması sırasında halk arasından itibarlı bir büyüğün elinde şerbet dolu tasla "algış" (dua) okuması da aynı şekilde devam etmektedir.⁶ (KK2, KK4). Geline ve ailesine iyi dileklerin sunulup kötülüklerden korunmalarının dilendiği bu dua Karaçay Türkçesi ile yapılmaktadır (Solmaz 2015: 292). Eskiden bir hafta, on gün, bir ay süren düğünler, her ne kadar düğün evine - az da olsa- imece usulü yardım devam etse de, düğün sahibine ekonomik olarak getirdiği külfet, Başhüyük dışında çalışanların çok olmasından dolayı zaman bulamamaları gibi sebeplerden ötürü şu an birkaç gün sürmektedir. Düğün sahibi, gelen misafirlere geleneksel yemekleri olan "et hıçın" (etli börek) ikram etmektedir. Bununla birlikte son yıllarda bazı düğünlerde yemekler geleneksel Konya düğün yemeği usulünce de verilmeye başlanmıştır. Başhüyük düğünlerinin zamana yenik düşmeyen diğer bir özelliği salonda düğün yapılmamasıdır. Bu sayede gelinle damadın düğün esnasında kesinlikle birbirini görmemesi âdeti ve yukarıda zikredilen diğer uygulamalar devam ettirilebilmektedir (KK2, KK4). Çünkü Düğün salonlarının kısıtlı zaman sunması ve gelinle damadın aynı mekânda bulunması gerektiğinden buralar, yukarıda zikredilen uygulamaların yapılabilmesi için zaman ve mekân açısından uygun bir zemin değildir.

Karaçay-Malkar düğünlerinde nişan ve kına merasimleri olmazken, son yıllarda yerel kültürle etkileşimin bir sonucu olarak bu törenlerin de yapıldığı görülmektedir.

Düğünlerin değişmezi gençlerin bir araya gelip kız erkek karşılıklı dizilerek icra ettikleri halk danslarıdır. Düğünü organize eden "toyçu başı"nın düğünü başlatması ile gençler "kobuz" (akordeon) eşliğinde "abazek", "tögerek tepsev", "çoban (üçöflen)", "ziya biy", "tüz tepsev", "apsuva" adlarındaki oyunları icra ederler (KK6, KK5). Ayrıca genç kız ve erkeklerin gizli saklı olmadan konuşup anlaşılabildikleri bir mecra olma işlevini de taşıyan düğünlerde, büyük bir kabiliyet gerektiren "nakırda etme", yani erkek tarafından kıza çeşitli iltifatlar etmek ya da kışkırtmak suretiyle arkadaşlık teklif edilmesi geleneği de eskiden görüldüğü sıklıkta olmasa da devam etmektedir. Nakırda geleneği sayesinde birbirlerini tanıyan gençler sağlıklı evlilikler yapabilmektedir. Bununla birlikte elektronik kültür ortamı vesilesi ile başka şehirlerden, hatta ülkelerden tanışıp evlenenler de bulunmaktadır (KK4).

⁶ 1974 ve 2014 yıllarında Başhüyük'te çekilmiş iki 'algış' videosu için bk.

<https://www.youtube.com/watch?v=WV5eGvERves>

<https://www.youtube.com/watch?v=At56QNND05c> Erişim tarihi: 15.10.2019

Ölüm:

Daha önce bahsedildiği gibi Karaçay-Malkarlar cenaze merasimlerine büyük önem vermekte, Başhüyük'te yaşasın veya yaşamasın, kesinlikle bu törenlere iştirak etmektedirler. Başhüyük'te cenaze merasimlerinde defin işlemi gerçekleştikten sonra cenaze sahiplerine taziye sunulmakta ve cenaze evine günlerce yakınları ve komşuları tarafından "kaygı aş" (kaygı aş) adı verilen yemekler götürülmektedir (KK2). Bu âdet ile misafirin çok geldiği ilk zamanlarda cenaze evine destek verilmekte ve böylelikle yası olan insanlar da başkaca şeyler düşünmek durumunda kalmamaktadır. Karaçay-Malkarlarda ölünün ruhunu rahatsız etmeme düşüncesi baskın olduğundan ağıt yakma geleneğinin canlı olmadığı anlaşılmaktadır. (KK4, KK2).

IV. Kültürü Canlı Tutmak Adına Yapılan Çeşitli Faaliyetler:

Başhüyük'te 1989'da kurulan *Başhüyük Karaçay-Malkar Kültür Eğitim Doğayı Koruma Derneği*, kurulduğu günden günümüze kültürü korumak ve canlandırmak adına çeşitli faaliyetlerde bulunmuştur. Kurulduğu yıl ilk faaliyetine Kurban Bayramı'nın ikinci veya üçüncü günü "et hıçın (etli börek) günü" düzenlenmesiyle başlayan dernek, bunu geleneksel bir gün hâline dönüştürmüş ve bu gün, diğer illerde bulunan Karaçay ve Malkarların da iştirak ettiği bir gün hâlini almıştır. Bunun yanı sıra derneğin kurulmasından sonra birtakım âdetlerin kaldırılması için girişimlerde bulunulmuştur. Birkaç dönem dernek başkanlığı yapmış emekli tarih öğretmeni Tokay Delibay, Başhüyük'te bazı maddi külfet getiren uygulamaların (düğünlerde on adet bilezik takılması zorunluluğunun, kalım verilmesinin, karşılıklı gönderilen kumaş, bez, gömlek vs. hediyeler gibi) gereksiz masraf edilen âdetlerin yapılan görüşmeler sonucunda ihtiyar heyeti tarafından kaldırıldığını belirtmiştir (KK2). Delibay, düğün sahiplerine destek amaçlı adına "soyum" denilen, koyun, inek gönderilmesi âdetinin de daha önceden kaldırıldığını aktarmıştır.

Dernek şu anda da aktif bir şekilde faaliyetlerine devam etmektedir⁷. Başhüyük'te yer alan dernekte, masrafları dernek tarafından karşılanmak üzere 2009 yılından bu yana yaz aylarında çocuklara Kafkasya'dan akordeon, halk dansları ve Karaçay Türkçesi dersleri vermek üzere 3 eğitmen getirtilmektedir. Böylece dil ve kültür bağlamında canlılığı sağlamak adına çok önemli faaliyetlerde bulunulmaktadır. Yaz aylarında çocuklar için yapılan bu faaliyetlerin yanı sıra dernek çeşitli toylar düzenlemekte, birlikteliği sağlayan bir fonksiyon üstlenmektedir. Derneğin bahçesinde bulunan Horayda Kafe de büyükler için buluşma mekânı durumundadır. Başhüyük'te çocuklarda daha az olmakla birlikte büyük çoğunluk Karaçay Türkçesi konuşmaktadır. Ayrıca Dombay Halk Dansları Topluluğu kurulmuş ve Kafkasya'dan gelen bir dans eğitmeni tarafından Dumlupınar Gençlik Merkezi spor salonunda Karaçay halk dansları dersleri verilmiştir. 2014-2016 yılları arasında ve gençlerin yoğun katılımıyla çalışmalarına devam eden topluluk ilk gösterisini Başhüyük Kuzey Kafkas Karaçay Malkar Derneğinin 25. kuruluş yılı kutlamaları kapsamında 16 Mayıs 2015 cumartesi günü saat 20.30 da Selçuklu Belediyesi Uluslararası Spor Salonunda yapmıştır⁸. Topluluk 2016'dan beri pasif durumdadır. Tavlan, bu durumun topluluk bünyesindeki gençlerin çeşitli sebeplerle dağılmış olmasından kaynaklandığını aktarmıştır (KK6).

Yemek kültürünün kaybolmaması için kadınlar tarafından yöresel yemeklerin yapıldığı toplantılar da düzenlenmekle birlikte bunun devamlılığının oldukça zor olduğu

⁷ Dernek, 21 Temmuz 2019'da *Geleneksel Nart'ları Toy Künnü* düzenlemiş, Kafkasya'dan ve Eskişehir'den gelen Karaçay-Malkar halk dansları ekipleri ve sanatçılarla bir kültür etkinliği gerçekleştirmiştir. Ayrıntılı bilgi için bk. <https://www.saraymedya.com/bashuyukte-karacay-malkar-kultur-etkinligi-27986.html> Erişim Tarihi: 22.10.2019

⁸ Gösterinin duyuru metni ve davetiyesi için bk. <https://www.facebook.com/karachaymalkarlila/posts/1462454960713297/> Erişim tarihi: 15.10.2019.

düşünülmektedir. Çünkü geleneksel Karacay yemeklerinin tamamı o coğrafya ve iklim şartlarına göre oluştuğundan Konya iklimi düşünüldüğünde halkın yemek kültürünün Konya şartlarına göre şekillenmesi gayet tabiidir. Ayrıca genç nesillerin geleneksel yemekleri yapmayı pek bilmedikleri görülmektedir (KK3).

Başhüyük ile ilgili pek çok veriye “elektronik kültür ortamı” üzerinden ulaşmak mümkündür. Derneğin resmi sitesinin yanında, bir de *faceebok* sayfası olup tüm haberler, duyurular, folklorik veriler buradan yayınlanmakta ve geniş kitlelere ulaşmaktadır. Ayrıca bu sayfa üzerinden Karacay Türkçesi ile yazılıyor olması da lehçenin kullanımına katkı sağlaması açısından önemlidir⁹.

Sonuç:

Göç sonucu insan hafızasıyla taşınıp kuşaktan kuşağa aktarılan kültürel yapılar ve folklorik metinler ile göç edilen yerde anıların canlı tutulamaya çalışılması, kültürün korunması gibi çeşitli sebeplerle ‘kapalı toplum’ özelliği gösteren yapılar ortaya çıkmaktadır. Geçmişe uzak kalınan, toplumsal bellekte kalan, hatırlamaya yardımcı, kültürü diri tutan kodların ne olduğunun sorgulandığı zaman diliminden anıların canlı olduğu ilk zamanlara bakıldığında hayatın döngüsü içinde tabii olarak kendini güncelleyen veya farklılaşan yapılarla karşılaşmaktadır. Nitekim bir asırdan fazladır Başhüyük’te yaşayan Karacay-Malkar Türkleri de bu kaygılarla uzun yıllar boyunca izole bir hayat sürerek taşıdıkları kültürel yapıların korunması adına direnç göstermiştir. Fakat insanoğlunun iletişim kurma ihtiyacı, ekip biçme gibi pratiklerden yemek kültürüne kadar tesir eden iklime uyum sağlaması, eğitim alma, iş bulma gibi gereksinimleri onları dışa açılmaya sevk etmiştir. Koruduğu, değiştirdiği, güncellediği çeşitli sosyokültürel yapı ve yapılanmaları ile önem arz eden Başhüyük Karacay-Malkarlarının çeşitli, âdet, gelenek, göreneklerinde her ne kadar değişme veya kayıp olursa olsun, bu hususların göç, farklı coğrafyada yaşama ve en önemlisi folklorun dinamik yapısı içinde değerlendirildiğinde normal karşılanması gerektiği düşünülmektedir. Hatta bazı kültürel unsurların, göç etmiş olmanın, belki de anayurtta yaşayanlara nispetle halkın birbirine kenetlenmesi ve uzun bir müddet kapalı topluma dönüşmesi sonucu daha canlı kalmasına etkisinin olabileceği dikkat edilmesi gereken bir husustur. Çünkü hayat şartları değiştiği için, Kafkasya’da yaşayan Karacay-Malkarların kültürünün değişmediğini söylemek de imkânsızdır. Dolayısıyla günümüzde tüm kültürlerin yaşadığı bu normal süreç içinde Başhüyük folklorunun, bir de göçmen folkloru içinde düşünüldüğünde, yapı ve işlev olarak kendini devam ettirdiği; değişerek geliştiği, gelişerek değiştiği görülmektedir. Ayrıca son dönem folklor çalışmaları içinde önemli yere sahip “elektronik kültür ortamı” verileri de Başhüyük folklorunun canlı olduğunu gösterir mahiyettedir.

SUMMARY

History has witnessed a great number of migration emerging as a result of various reasons such as warfare, exile, natural disasters, economic and political situations so far. Some nations migrated voluntarily and some were forced to immigrate. “Migration” which is one of the most ancient phenomenon of the world, deeply impacted the life of individuals and communities through the history. Movements of migration, generally originate when people seek to find better places to live in. Yet, “having people emigrated” due to political reasons are among the reasons of forced migration. Anatolian territories welcomed many immigrations at Ottoman times. Russia threatening the security of Ottoman borders, forced muslim- Turkish community in the region to migrate, and tried to make socio-economic pressure on people. Some

⁹ Derneğin resmi internet sitesi geçici olarak pasif durumda olup facebook sayfası ise aktif şekilde kullanılmaya devam etmektedir. <https://www.facebook.com/groups/6533249610/> Erişim tarihi: 20.10.2019

nations migrated voluntarily and some were forced to immigrate. Karachay-Malkar Turks are one of those forced immigrants. Ongoing phenomenon of migration, was realized with the flow of Turkish-Muslim people into Turkey's lands from north of Blacksea, Balkans, and Central Asia. Majority of Karachay-Malkar Turks who were continuously scattered during 18th and 19th centuries emigrated to Ottoman lands. Karachay-Malkar Turks are one of those forced immigrants. They were living around the Mountain Elbrus (Mingi Tav) in the Northern Caucasus who migrated from here in 1905 to settling in the town of Bashuyuk in Sarayonu county of Konya.

Karachay-Malkar Turks living in Konya, even though it has been 115 years since the time they immigrated, still maintain their cultures vividly. As required by the nature of folklore, of course there has been change and transformation in their traditions, just like as it happens in other communities too; yet they never forget the values which unify them, and never forget who they are. Karachay-Malkar Turks, who left their homelands, and were settled according to Ottoman settlement policy, retained closed community life for long years. The fact that the place they immigrated to, is a Turkish and Muslim place was among the reasons of their preference, yet, as they still faced the different climate, geography, and culture, they experienced culture shock initially. Karachay-Malkar Turks, who adapted to the requirements of the time as the time passes, later started to live in city centers as well in order to let their children get quality education, and because there are more job opportunities in the city. Inhabitants of the villages are usually retired people.

Immigrant folklore, the cultural environment they created here was given and some assessments were done through the practises related to transitional periods of life. The fact that transition periods such as birth, marriage, and death, function to keep society together, contrary to the argument that not being together is a hindrance to live a cultural environment, still remain to be valid. As a matter of fact, Karachay-Malkar Turks living in Konya, prove their solidarity by showing up in such ceremonies; and continue to conserve and maintain their culture. In that vein, the most important finding is that while many folk dances are traditionally maintained in practice, and during ceremonies; some products of "oral literature (folk literature), folk cuisine, traditions of clothing were weakened when compared to their state 20-30 years ago.

In fact, it is important to note that some cultural elements may have an impact on the fact that immigration may remain alive as a result of the interlocking of the people and turning into a closed society for a long time. Because the living conditions have changed, it is impossible to say that the culture of Karachay-Malkars living in the Caucasus has not changed. Therefore, within the normal process that all cultures live today, Başhüyük folklore, when considered within the immigrant folklore, maintains itself as a structure and function; It is seen that it evolved by changing and evolving. In addition, the "electronic culture of milieu" data, which has an important place in recent folklore studies, shows that Başhüyük folklore is alive.

KAYNAKÇA

- ALANGU, Tahir (1983), "Balkan Ulusları ile Türkiye Arasında Karşılıklı ve Sürekli Folklor İlişkileri, Ortak Unsurlar, Göçmen Folkloru Sorunları Üzerine Bir Değerlendirme", *Türkiye Folkloru El Kitabı*, İstanbul: Adam Yayınları.
- ASSMANN, Jan (2001), *Kültürel Bellek Eski Yüksek Kültürlerde Yazı, Hatırlama ve Politik Kimlik*, (çev. Ayşe Tekin), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- BAYAT, Fuzuli. (2009), "Sözlü Tarih Kavramı: Geçmişin Anlamlandırılması Geleceğin Kurulması", *Folklor/ Edebiyat*, (57/1), 85-93.
- EMİROĞLU, Kudret-Suavi Aydın (2003), *Antropoloji Sözlüğü*, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- GÖRKEM, İsmail (2006), "Tahir Alangu'nun Balkan Folkloru Çalışmaları", *Türkbilgi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, (11), 40-55.
- ÖZKAN, Nevzat (2002), *Türk Dilinin Yurtları*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- SAYDAM, Abdullah (1997), *Kırım ve Kafkas Göçleri (1856-1876)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- SOLMAZ, Sefer (2015), "Başhüyük Karaçay-Malkar Türklerinde Evlilik ve Düğün Gelenekleri", *Tarih, Kültür, Sanat, Turizm Ve Tarım Açısından Uluslararası Sarayönü Sempozyumu (24-26 Ekim 2014 Konya) Bildiri Kitabı*. Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları, 285-296.
- SOLMAZ, Sefer (2018). "Başhüyük Karaçay-Malkar Türklerinin Doğum Âdet ve Gelenekleri". *Tarihin Peşinde-Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*-. (20), 505-519.
- TABAKÇI, Nurullah (2009), *Alt Kültürlerde Kimlik Türkiye'deki Karaçaylar*, Konya: Kömen Yayınları.
- TAVKUL, Ufuk (1982), "Başhüyük Köyünden Derlenen Karaçay Âdet ve Gelenekleri", *Kırım Dergisi*, 12 (47), 47-53.
- TAVKUL, Ufuk (2004), "Türkiye'deki Kafkasya Başhüyük", *Kafkasların Kalbine Yolculuk Karaçay Malkar*, Ankara: Bengü Yayınları.
- YILDIRIM, Dursun (1998), "Coğrafyadan Vatana Geçiş ve Vatan ile Göç Ediş Problemi", *Türk Bitiği Araştırma /İnceleme Yazıları*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- YILDIRIM, Dursun (2004), "Sözel Tarih Belgesi: Sözel Tarih Metinleri [Kamanlı Mendoğ'un Sözel Tarihine Bağlı Sözel Belge Üzerine Bir Deneme]", *Türkbilgi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, (2004/8), 131-154.

Sözlü Kaynaklar*

- KK1: Hüseyin Yıldız, 1936, (derleyen: Nalan Demirpolat), Konya, ilkokul mezunu, Başhüyük, 1992, SÜ. Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Kayıt no: 1804.
- KK2: Tokay Delibay, 1952, Konya, üniversite mezunu, emekli tarih öğretmeni, Başhüyük, Eylül 2014.
- KK3: Havva Fatma Malkondu, 1957, Konya, lise mezunu, ev hanımı, Başhüyük, Eylül, 2014.
- KK4: Nurullah Tabakçı, 1966, Eskişehir, doktora, akademisyen, Başhüyük, Eylül, 2014.
- KK5: Medine Tezcan Bağcı, 1973, ortaokul mezunu, ev hanımı, Başhüyük, Eylül, 2014.
- KK6: Fatih Tavlan, 1983, üniversite mezunu, inşaat mühendisi, Başhüyük, Eylül, 2014 ve Ekim 2019.

* Kaynak kişilerle ilgili bilgiler şu sırayla verilmiştir: Adı, soyadı, doğum yılı, doğum yeri, eğitimi, medeni hâli, mesleği, derlemenin yapıldığı yer ve tarih.